

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
κ. ΟΥΡΑΝΙΟΥ Μ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ
ΣΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ

Κυριακή, 21/11/99, Ωρα 8.45 π.μ.
Ιερός Ναός Αγίου Λουκά, Παλαιχώρι

Απευθυνόμενος στη μνημόσυνη αυτή σύναξη της ηρωικής Κοινότητας Παλαιχωρίου, σας διαβιβάζω τους θερμούς και εγκάρδιους χαιρετισμούς του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Γλαύκου Κληρίδη, ο οποίος βρίσκεται στην Αθήνα για συνομιλίες με τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας κ. Κωνσταντίνο Σημίτη.

“Ήταν γενναίο παιδί. Την πρώτη μέρα που γεννήθηκε σκύψανε τα βουνά της Κύπρου να τον δουν... Βγήκαν Ρωμιοί με μπράτσα φοβερά και τον σηκώσαν στις Ιστορίας τους τα σπάργανα...” θα 'λεγε για το μεγάλο Γιο της Κύπρου, τον Κυριάκο Μάτση, ο Οδυσσέας Ελύτης.

41 χρόνια κλείνουν σήμερα από τότε που ο Κυριάκος Μάτσης στεφάνωσε τη λευτεριά στο κατεχόμενο Δίκωμο κι από το φωτεινό του μνήμα πλάστηκε το αιώνιο πρότυπο, το οποίο ατενίζουμε, όταν χαρτογραφούμε τους εθνικούς μας στόχους και χαράσσουμε την ιστορική πορεία μας.

Δεν ήταν μια συνηθισμένη περίπτωση αγωνιστή της λευτεριάς ο Κυριάκος Μάτσης. Ήταν από τους εκλεκτούς της ελληνικής φυλής, που συνήρесе στη ζωή και στον υπέροχο θάνατό του την αρετή του Γένους με όλα εκείνα τα εθνικά και θρησκευτικά παρορμήματα του ελληνισμού της Κύπρου. Πνευματικός άνθρωπος αλλά και προσγειωμένος, εναρμόνιζε τον ιδεαλισμό με τον πραγματισμό, την ιδέα της αρετής με την πράξη της ανδρείας. Ξεχωριστός, χαρισματούχος ηγέτης, είχε το σπόρο του “καλοῦ καγαθοῦ” με τη σωκρατική σημασία των ὀρων.

Όποιος θέλει ν’ ανεβεί τα δύσβατα κρημνά της αρετής, αναβαπτίζεται μέσα στα ιδανικά της Φυλής, θαυμάζει τα ηρωικά κατορθώματα του Έθνους μέσ’ τους αιώνες, νιώθει τον πόνο από τη σκλαβιά και την προσβολή από την ταπείνωση της πατρίδας και παίρνει τη μεγάλη απόφαση: “ζῆν καλῶς ἢ καλῶς τεθνάναι”. Με αυτή την απόφαση έγινε μεγάλος ο γενναίος βλαστός της ηρωικής κοινότητας του Παλαιχωρίου, ο Κυριάκος Μάτσης.

Γνήσιος Έλληνας, με αυξημένη αυτοσυνειδησία και με ατόφια φυλετική ταυτότητα ανήγε την καταγωγή του στους μακρινούς προγόνους μας, που έφεραν τον ελληνισμό στο νησί μας πριν 3.000 χρόνια. Απ' αυτούς που μας άφησαν δείγματα ζωής και θανάτου για το πώς πρέπει να είναι η παρουσία κάθε Έλληνα στην πατρίδα που τον γέννησε, όταν μάλιστα αυτή η πατρίδα δίνει αγώνα υπάρξεως σε όλα τα μέτωπα. Όποιος θέτει τη ζωή του στην υπηρεσία της πατρίδας γίνεται άξιος του Έθνους. Και η πατρίδα τον τιμά, όπως τιμά σήμερα ο μαρτυρικός λαός μας τον Κυριάκο Μάτση, τον άξιο ήρωα, τον στρατευμένο Έλληνα, αυτόν που ένιωσε τον πόνο και τον παλμό του κυπριακού ελληνισμού και τον υπεράσπισε με το λόγο και με το αίμα του και με τόσους άλλους αναρίθμητους αγώνες της γενναίας ζωής του.

Έγραφε στο φοιτητικό του Ημερολόγιο: "Βλέπεις την Ελλάδα ζωντανή στις κυπριακής υπαίθρου τη ζωή... Εκείνο που έχει αξία είναι τη γη μας να τη ζουν αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους και να περπατούν ελεύθεροι πάνω της διαφευντευτές της,

κυρίαρχοί της. Ν' αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της, που νά 'ναι αέρας δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης, όχι πνίχτης”.

Είχε πνευματικό εξοπλισμό ο Κυριάκος Μάτσης, θεμελιωμένο στην ελληνική παιδεία που τον έθρεψε και στη χριστιανική παράδοση που τον γαλούχησε και του εμφύσησε ανθρωπιά και γνώση, να διαμορφώνει ώριμες απόψεις πάνω στη ζωή και στο θάνατο. Έφερε με τη γέννησή του τις καταβολές σπάνιων αρετών που έλαμπαν στο ξεχωριστό ήθος του. Ήθος που τον διέκρινε ως μαθητή του Γυμνασίου Αμμοχώστου και ως φοιτητή της Γεωπονικής Σχολής Θεσσαλονίκης. Είχε τη σκέψη καθαρία κι ελεύθερη, πίστευε στο δίκαιο χωρίς συμβιβασμούς, ήταν ψυχικά λεβέντης με πνευματική αρχοντιά. Γι' αυτό και έγραφε: “Θα ριχτώ στον αγώνα, θα πολεμήσω τίμια και παλλικαρίσια, θα δεχτώ κατάστηθα τα βελη των αντιπάλων, θα προχωρώ πάντα μπροστά, ωσότου πετύχω και θα πετύχω, γιατί έχω το δίκαιο μαζί μου. Πονώ το λαό μου, τον βλέπω αμόρφωτο και θέλω να τον ξυπνήσω. Τον βλέπω αδικημένο και θέλω να τον δικαιώσω”.

Για την Κύπρο γεννήθηκε ο Κυριάκος Μάτσης, την Κύπρο αγάπησε πιστά και λάτρεψε βαθιά. “Θα έλθει κάποτε η ώρα της δράσεως. Τίποτε δεν κερδίζεται χωρίς θυσίες και η ελευθερία χωρίς αίμα” γράφει κάπου.

Εντρύφησε με περισσή σπουδή στους μεγάλους σταθμούς της ελληνικής Ιστορίας και στις μεγάλες μορφές των αγώνων του Έθνους και θαύμαζε τους θρύλους των Ελλήνων πολεμάρχων. Τα τελευταία Χριστούγεννα της ζωής του έγραφε στους γέροντες γονείς του “Αλήθεια πόσο πεθύμησα τη γλυκειά ζεστασιά της νησιτιάς μας, εκεί στην τόσο γνώριμη γωνιά του σπιτιού μας. Ναι σ’ εκείνη τη γωνιά, τις χειμωνιάτικες μέρες διαβάζαμε - θυμάστε - για τους θρύλους των Ελλήνων πολεμάρχων, που δε δίσταζαν ν’ αποδυθούν στους πιο σκληρούς αγώνες, για να χαρίσουν τη λευτεριά στον τόπο που γεννήθηκαν.”

Η συμμετοχή του Κυριάκου Μάτση στον Αγώνα της ΕΟΚΑ ήταν πράξη συνειδητή, συνυφασμένη με τη γνήσια θρησκευτικότητά του, την ελληνική παιδεία

και την αρετή του. Γι' αυτό κι όταν μετά από τη φρίκη των βασανιστηρίων στα Κρατητήρια Ομορφίτας, το 1956, τον επισκέφτηκε ο ίδιος ο Στρατάρχης Χάρντιγκ και του πρόσφερε ένα υπέρογκο χρηματικό ποσό, 500,000 λίρες, για να προδώσει τα μυστικά του Αγώνα και τον τόπο που βρισκόταν ο Διγενής, ο Κυριάκος Μάτσης απάντησε σαν γνήσιος Έλληνας. "Εξοχώτατε, οὐ περί χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιούμεθα ἀλλὰ περί ἀρετῆς". Η ολοκληρωμένη του προσωπικότητα, η ευστροφία του πνεύματος, το σφρίγος της ψυχής του, η ανθρωπιά και η ειλικρίνειά του άφησαν τους Άγγλους ανακριτές κατάπληκτους. Ο ίδιος ανέφερε: "Υπέστημεν δοκιμασίαν ἀλλὰ ο Θεός μας εβοήθησεν. Εξήσκησαν τρομεράν πίεσιν σε μας παντός είδους. Πάντως πήραν μαθήματα ελληνικής ψυχής και το ωμολόγησαν".

Ο Κυριάκος Μάτσης είχε ακράδαντη πεποίθηση στην αμετακίνητη δύναμη του δικαίου. Πίστευε ότι αυτό επικρατεί στο τέλος, φτάνει κανείς να το διακηρύττει, να το δέχεται ως χρέος και να γίνεται ο ίδιος με τη ζωή, τις πράξεις και τις ενέργειές του

όργανο για την εφαρμογή του, με θυσία ακόμα της ζωής του, χωρίς συμβιβασμούς που νοθεύουν την έννοια και την ουσία του.

Στις 13 Σεπτεμβρίου 1956 απέδρασε μαζί με έξι άλλους αγωνιστές από τα Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς, μετά από εφτάμηνη κράτηση, αφού φόρεσε ρούχα εργατών και περιβραχιόνια με τα διακριτικά γράμματα των Δημοσίων Έργων. Στη συνέχεια ανέλαβε την αρχηγία του τομέα της Κερύνειας, εμπυχώνοντας τους αγωνιστές και συμβουλευοντας τους αγρότες στις γεωργικές εργασίες τους.

Ο “Μιλτιάδης” της Κύπρου δρασκελίσε τον Πενταδάκτυλο, τα χωριά και τις πόλεις, κρύφτηκε σε χαράδρες, οργάνωσε ομάδες, έστησε ενέδρες, διεξήγαγε επιχειρήσεις, κατασκεύασε κρησφύγετα, έδωσε μάχες, νηστικός και καταλασπωμένος, άστεγος και διψασμένος, με βοηθό το Χριστό και την Παναγιά. Ψυχή φλεγόμενη ο Κυριάκος Μάτσης, βρήκε στον Αγώνα της ΕΟΚΑ την

καρποφορία των ιδανικών του και έγινε ο γενικός Σύνδεσμος των αγωνιστών. “Θα ριχτώ στον Αγώνα και θα πολεμήσω τίμια και παλλικαρίσια” είπε.

Εν τω μεταξύ ο Αγώνας της ΕΟΚΑ έφτανε στις πιο ψηλές του κορυφώσεις και τα ψηλά απόκρημνα της αρετής φώτιζαν τα ολοκαυτώματα της θυσίας του Γρηγόρη Αυξεντίου στο Μαχαιρά και των τεσσάρων ηρώων στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου. Ο ένδοξος θάνατος του Γρηγόρη Αυξεντίου του τράνεψε το βιολογικό πείσμα να προσφέρει για την πατρίδα τα πάντα: “Ζηλεύω τον τρόπο της θυσίας του Αυξεντίου” είπε. Λόγο που φέρνει η ηχώ της ελληνικής Ιστορίας από τους προμάχους του Μαραθώνα και της Σαλαμίνας “οὐκ ἔα̅ με καθεύδειν τό τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον” είπε πριν 2.500 χιλιάδες περίπου χρόνια ο Θεμιστοκλής και έσμιξε τη δόξα της Σαλαμίνας με τη δόξα του Μαραθώνα. Τους ομφάλιους λώρους της διαχρονικής αρετής των Ελλήνων και της ανέσπερης ευτολμίας στους απελευθερωτικούς μας αγώνες συνδέει η μνήμη η φλεγόμενη αλλά όχι η καιόμενη. “Η μνήμη και όχι

το αίμα είναι ο μεγάλος κρίκος που εξασφαλίζει - κατά τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο - την ιστορική ενότητα και την εθνική συνέχεια". Και οι νεκροί δεν πεθαίνουν όταν υπάρχει μνήμη, αυτή που κινεί την Ιστορία και σώζει τους λαούς που τη σέβονται.

19 Νοεμβρίου 1958

Ο Κυριάκος Μάτσης, ο αετός του Πενταδάκτυλου αντιχαιρετά από το προδομένο του κρησφύγετο στο Κάτω Δίκωμο τον αετό του Μαχαιρά κι η λεβεντιά τη δόξα. Στην είσοδό του κρησφυγέτου ακούστηκε εκείνο το πρωινό της 19ης Νοεμβρίου 1958 η φωνή του Άγγλου ανακριτή, που γνώριζε πολύ καλά την ελληνική γλώσσα.

- "Κυριάκο Μάτση παραδόσου".

Ακολούθησε σιωπή βαθιά που τη διέκοψε ο θόρυβος από το γέμισμα του όπλου του Μάτση και των δυο συντρόφων του Κώστα Χριστοδούλου και Ανδρέα Σοφιόπουλου. Πυκνός καπνός έβγαине από το

στόμιο του κρησφυγέτου από το κάψιμο εγγράφων της ΕΟΚΑ.

Η φωνή ακούστηκε ξανά και πάγωσε τον αέρα:
- **“Κυριάκο Μάτση παραδόσου”.**

Τότε ο “Μιλτιάδης” της ΕΟΚΑ απάντησε: **“Δε θα με βγάλετε ζωντανό από δω μέσα. Ελάτε αν τολμάτε να με βγάλετε.**

Αν θα βγω, θα βγω πυροβολώντας”.

Μοναδικό ύψος ήθους! Ήθος ατόφιο Έλληνα λεβέντη! Γνήσια τιμιότητα απέναντι στους αντιπάλους, τους οποίους καλούσε να προφυλαχθούν από τα πυρά του! Σπάνια ανθρωπιά και ανωτερότητα απέναντι στους δημίους του, που τον συνάπτει με τους Έλληνες πολεμάρχους που θαύμαζε, το Μάρκο Μπότσαρη, το Μακρυγιάννη και το Νικηταρά, ο οποίος μετά τη μάχη των Δερβενακίων, όταν ένας πληγωμένος Αρβανίτης τον παρακαλούσε να του πάρει το κεφάλι, ο Νικηταράς απάντησε: **“Εγώ δεν είμαι τζελλάτης (δήμιος), εγώ είμαι αγωνιστής”.**

Πριν προλάβει “να βγει πυροβολώντας” ο μεγάλος Γιος της Κύπρου μια χειροβομβίδα του εχθρού έδωσε το ένδοξο τέλος του. Κι ο Μάτσης στεφάνωσε τη λευτεριά της Κύπρου και πέρασε στο θρύλο, κάνοντας πράξη αυτό που ο ίδιος υπογράμμισε στη Σιδηρά Διαθήκη. “Εκλεξε όσον ημπορείς τον τρόπο του θανάτου σου. Ένας ωραίος θάνατος είναι συνήθως η ευγενεστέρα πράξις της ζωής”.

Κι η λευτεριά, η λευτεριά ως το θάνατο η λευτεριά ως τα ύψη “βρήκε στον Κυριάκο Μάτση καινούρια χέρια, πόδια, μάτια, αίμα και λαλιά να ξαναστυλωθεί στα μαρμαρένια αλώνια και να ριχτεί του χάρου με την αγιοσύνη του ήρωα”.

Ο Αρχηγός Διγενής στα “Απομνημονεύματά του” περιγράφοντας το Χρονικό της θυσίας του Κυριάκου Μάτση αναφέρει: “Την 19ην Νοεμβρίου 1958 στρατιώται εισήλθον εις το χωρίον και την 9.30 ώραν έκαμαν έρευναν εις το σπίτι, όπου ευρίσκετο ο Μάτσης με δύο άλλους συντρόφους του, τους

Ανδρέαν Σοφιόπουλον και Κώσταν Χριστοδούλου. Το ποδοβολητόν των στρατιωτών ηκούετο επάνω από το κρησφύγετον, ενώ οι εντός αυτού παρέμειναν ακίνητοι και σιωπηλοί. Μετ' ολίγον οι στρατιώται απεχώρησαν άπρακτοι. Την 12.30' οι στρατιώται επανήλθον εις την οικίαν και αφού συνέχισαν τας ερεύνας των, ανεχώρησαν και πάλιν άπρακτοι. Η δευτέρα αύτη έρευνα ενέβαλεν εις υποψίαν τον Μάτσην, ότι ήσαν προδομένοι. Πράγματι, μετά έναν τέταρτον της ώρας οι στρατιώται επανήλθον κατ' ευθείαν αυτήν την φοράν εις το στόμιον του κρησφυγέτου, του οποίου το κάλυμμα ήρχισαν να σπάζουν, κάποιος δε εφώναξεν ελληνιστί "Έ Μάτση παραδόσου". Ο Μάτσης μετά των συντρόφων του εγέμισαν τα όπλα των και έκαυσαν τα διάφορα έγγραφα, τα οποία είχαν. Το κρησφύγετο εγέμισεν από καπνόν. Οι Άγγλοι εξηκολούθουν να καλούν τον Μάτσην να παραδοθή, διότι εν εναντία περιπτώσει θα τον έκαιαν με πετρέλαιον. Στιχομυθία διεξήχθη τότε μεταξύ Άγγλων και Μάτση, όστις αφού διέταξε τους δύο συντρόφους του να εξέλθουν του κρησφυγέτου,

απήντησε με βροντερήν φωνήν: “Δεν θα βγω ζωντανός. Θα βγω πυροβολών”. Εις απάντησιν οι Άγγλοι πολιορκηταί του έρριψαν ειδικάς χειροβομβίδας εντός του κρησφυγέτου, εκ των οποίων ο Μάτσης εύρεν ακαριαίον τον θάνατον.”

Ελληνίδες, Έλληνες

Σήμερα, τεσσαρακοστή πρώτη επέτειο της άμωμης θυσίας του διαλεγόμεστέ με τη μεγάλη ψυχή του που είναι για μας ανάγκη υπαρξιακή. Με την αγέρωχη περηφάνια του λεβέντη, με τον ακατανίκητο δυναμισμό του Έλληνα Προμάχου, με το ηθικό ανάστημα του Ηρωα, ο Κυριάκος Μάτσης έγινε φλεγόμενος πυρσός που δείχνει το δρόμο, αφήνοντας σε μας υποθήκη βαριά. “Ότι η ζωή πρέπει να τελειώνει για την ελευθερία ή με την ελευθερία”. Με τη θυσία του εξουθένωσε τους υβριστές της εθνικής μας αξιοπρέπειας, γιατί γνώριζε ότι “οὐδέν γλύκιον πατρίδος” και ότι “ἡδύ καί τίμιον τό ὑπέρ πατρίδος θνήσκειν”.

Από τη σημερινή μνημόσυνη γιορτή του Σταυραετού του Πενταδάκτυλου παίρνουμε τα αντίβαρα να σταθμίσουμε το βαρύ μας χρέος. Η σκυτάλη του Αγώνα πέρασε σε μας κι εμείς ανηφορίζουμε το δρόμο, που περπάτησε για αιώνες ο λαός μας, ενωμένος και ομόθυμος. Τότε θα δικαιωθεί η θυσία του Κυριάκου Μάτση, όταν ακολουθήσουμε “τόν τραχύν τῆς ἀρετῆς οἶμον”, και ν’ ανανάψουμε τις δάδες, να ξεδιπλωθούν οι σημαίες μας, που υποστάληκαν από τους άρπαγες της γης μας. Ο Ελληνισμός της Κύπρου δε θα χαθεί. Η Κύπρος θα ζήσει. Κι ο κατακτητής θα φύγει όπως έφυγαν και τόσοι άλλοι βέβηλοι της ιερής γης των πατέρων μας. Ο Κυριάκος Μάτσης κρατεί στα στιβαρά του χέρια αναμμένο τον πυρσό της λευτεριάς μας και ατενίζει το σταυρωμένο Πενταδάκτυλο με επιτακτική ματιά και με απόφαση. Η απόφαση είναι για μας.

Δεύτε λάβωμεν φως ελληνικό απ’ αυτόν που δόξασε την Κύπρο. Να κρατηθούμε στις επάλξεις με κύριο στήριγμά μας την Ελλάδα, με στόχο την

απελευθέρωση της σκλαβωμένης γης μας και την αποκατάσταση της ελληνικής και χριστιανικής φυσιογνωμίας του νησιού μας στον αλυσοδομένο βορρά μας.

Ο Κυριάκος Μάτσης μας προσκαλεί:

**“Μακαρισμένοι ειν’ αυτοί που δρόμους πρωτανοίγουν
κι ευλογημένοι αυτοί που τους ακολουθούν”.**

18.11.99